

УДК 37.018.43:005.52]:[33+34+159.923]

DOI: 10.31499/2307-4906.3.2025.340433

## **ЕКОНОМІЧНИЙ, ПРАВОВИЙ ТА ОСОБИСТІСНИЙ КОНТЕКСТИ ФАКТОРНОГО АНАЛІЗУ РЕАЛІЗАЦІЇ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ОСВІТИ**

**Тетяна Мієр**, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри початкової освіти факультету педагогічної освіти, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка.

ORCID: 0000-0002-2874-2925

E-mail: t.miyer@kubg.edu.ua

**Геннадій Бондаренко**, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри початкової освіти факультету педагогічної освіти, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка.

ORCID: 0000-0001-5978-5138

E-mail: h.bondarenko@kubg.edu.ua

**Роксолана Шпіца-Павлюк**, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри початкової освіти факультету педагогічної освіти, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка.

ORCID: 0000-0002-9354-0641

E-mail: r.shpitsa@kubg.edu.ua

**Валентина Денисюк**, магістрант, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка; учитель початкових класів, Ліцей №149 м. Києва.

ORCID: 0009-0006-5058-6179

E-mail: vvdenysiuk.fpo24m@kubg.edu.ua

*У статті йдеться про результати дослідження економічного, юридичного та особистісного контекстів реалізації підприємницької діяльності у сфері освіти загалом та початкової зокрема. Дослідження здійснювалося з використанням факторного аналізу для спростування або підтвердження позитивного впливу зазначених контекстів на реалізацію підприємницької діяльності вчителем початкових класів. Економічний контекст розглянуто стосовно соціально-економічних процесів, правовий – стосовно унормованих положень, а особистісний – стосовно внутрішньої мотивації, знань, умінь, здібностей, особистісних якостей.*

***Ключові слова:** факторний аналіз; право; економічний розвиток; особистість учителя-підприємця; початкова освіта; ринок праці; підприємництво, підприємництво в сфері освіти; підприємницька діяльність вчителя початкових класів.*

## **ECONOMIC, LEGAL AND PERSONAL CONTEXTS OF FACTOR ANALYSIS OF THE IMPLEMENTATION OF ENTREPRENEURIAL ACTIVITY IN THE SPHERE OF EDUCATION**

**Tetiana Miyer**, Doctor of Pedagogic Sciences, Professor, Professor of the Department of Primary Education of Faculty of Pedagogical Education, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan

---

University.

ORCID: 0000-0002-2874-2925

E-mail: t.miyer@kubg.edu.ua

**Hennadii Bondarenko**, Candidate of Pedagogic Sciences, Associate Professor, Head of the Department of Primary Education of Faculty of Pedagogical Education, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University.

ORCID: 0000-0001-5978-5138

E-mail: h.bondarenko@kubg.edu.ua

**Roksolana Shpitsa-Pavliuk**, Candidate of Pedagogic Sciences, Senior Lecturer of the Department of Primary Education of Faculty of Pedagogical Education, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University.

ORCID: 0000-0002-9354-0641

E-mail: r.shpitsa@kubg.edu.ua

**Valentina Denisyuk**, Master's Student, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University; Primary School Teacher, Lyceum №149, Kyiv.

ORCID: 0009-0006-5058-6179

E-mail: vvdenysiuk.fpo24m@kubg.edu.ua

*The article deals with the results of the research of the economic, legal, and personal contexts of entrepreneurial activity in the sphere of education in general and primary education in particular. The research was carried out using factor analysis to refute or confirm the positive influence of the specified contexts on the implementation of entrepreneurial activities by primary school teachers. The economic context refers to the orientation towards the development of entrepreneurial activity in accordance with social and economic processes that influenced the change in the goal of entrepreneurial activity and the methods of achieving it in the pre-war period (conducting entrepreneurship activity in favorable conditions and in conditions of a transparent tax system), during the full-scale invasion of Russian troops into the Ukraine's territory (restore business operations) and in the post-war period (to implement projects of the National Program "Revival of Ukraine" to stimulate the opening of new businesses, liberalize the tax system, create incentives for entrepreneurial activity. The positive impact of the legal context on the implementation of entrepreneurial activity in the sphere of education is caused by the current constitutional, legislative and regulatory provisions that regulate the implementation of entrepreneurial activity in the sphere of education. In particular, they regulate the provision of services for obtaining secondary education, the first level of which is primary education and the implementation of entrepreneurial activities in the sphere of online education. The personal context of implementing entrepreneurial activity in the sphere of education has a positive impact on its implementation when the primary school teacher has internal motivation to carry out this type of activity. This is motivation to self-realization in the sphere of education, to practical implementation of ideas for improvement, modernization of educational processes in primary school and to promoting innovative educational activities of primary school teachers. The formation of certain knowledge, skills, abilities, abilities and personal qualities is also important.*

**Keywords:** factor analysis; law; economic development; personality of a teacher-entrepreneur; primary education; labor market; entrepreneurship; entrepreneurship in education; entrepreneurial activity of a primary school teacher.

Сучасне підприємництво, з одного боку, набуло статусу загальноновживаного терміна, яким позначається різновид економічної діяльності, а з іншого – характеризується як термін, смислове поле якого визначається різними контекстами суспільної життєдіяльності та динамічною структурою, що найбільш точно відповідає цим контекстам. Окрім зазначеного, підприємництву властиві: 1) часові відтинки початку підприємницької діяльності, її розвитку та завершення; 2) певна атрибутивність,

а саме: орієнтація на успіх, перманентність ризиків, «інноваційний характер діяльності, відповідальність за ухваленні рішення та їхні наслідки» [5, с. 276]; 3) спрямованість підприємництва у сфері освіти і на задоволення власних потреб підприємця (отримання прибутку), і на задоволення потреб здобувачів освіти.

Аналіз наукових джерел засвідчив, що поряд із терміном «підприємницька діяльність у сфері освіти» використовується термін «професійно-педагогічне підприємництво» стосовно втілення вчителем початкових класів «власних підприємницьких ідей, готовність брати відповідальність за свої рішення через використання інноваційних освітніх технологій для забезпечення конкурентоспроможності на ринку освітніх послуг, орієнтованості на успіх та розвиток підприємницької ініціативи, наскрізних умінь здобувачів початкової освіти» [4, с. 2].

Автори статті вбачають доцільність у дослідженні підприємницької діяльності у сфері освіти, як виду підприємницької діяльності, яка здійснюється підприємцями з метою надання здобувачам освіти затребуваних ними освітніх послуг, товарів та/або робіт, а також з метою одержання прибутку в результаті здійснення підприємницької діяльності.

Зазначене вище впливає на визначення мети статті: з використанням факторного аналізу спростувати або підтвердити позитивний вплив економічного, юридичного та особистісного контекстів на реалізацію підприємницької діяльності у сфері освіти. Досягненню зазначеної мети слугує виконання таких завдань: 1) здійснити факторний аналіз економічного контексту реалізації підприємницької діяльності у сфері освіти; 2) здійснити факторний аналіз юридичного контексту реалізації підприємницької діяльності у сфері освіти; 3) здійснити факторний аналіз особистісного контексту реалізації підприємницької діяльності у сфері освіти; 4) сформулювати висновки про особистісний контекст здійснення підприємницької діяльності вчителем початкових класів. Результати дослідження, які відображено в цій статті, можуть використовувати викладачі закладів вищої педагогічної освіти та освіти дорослих під час розроблення навчальних курсів з питань започаткування та реалізації підприємницької діяльності в сфері освіти загалом та початкової освіти зокрема.

Процеси формування та розвитку економічних відносин впливали й впливають на формування ринку праці та на зміну рольового призначення людини як суб'єкта економічного життя. Т. Мієр та Л. Голодюк [9] генезу зміни рольового призначення людини на ринку праці упорядкували таким чином: 1) людина як «робоча сила» ринку праці; 2) людина як «трудова потенція» ринку праці; 3) людина як «людський капітал» на ринку праці. Утвердження на сучасному ринку праці людини як людського капіталу спричинено різними контекстами (у тому числі й економічним, юридичним, галузевим, особистісним) та чисельними видами господарської діяльності сучасної людини, включаючи підприємницьку діяльність у сфері освіти.

*Факторний аналіз економічного контексту реалізації підприємницької діяльності у сфері освіти* здійснено з акцентом на спростуванні / підтвердженні розвитку підприємництва як типового явища для різних періодів економічного зростання України. У стратегічних цілях довоєнного періоду, які знайшли відображення у Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», у електронному джерелі [18] зазначено, що «Україна має стати державою з сильною економікою та з передовими інноваціями. Для цього, передусім, необхідно відновити макроекономічну стабільність, забезпечити стійке

зростання економіки екологічно невиснажливим способом, створити сприятливі умови для ведення господарської діяльності та прозору податкову систему» (п. 2 «Мета реалізації Стратегії та вектори руху» [18]).

В умовах війни економічний контекст набуває особливої актуальності. Відновлення роботи бізнесу розглядається в промові Президента України [15] про життя та роботу українців під час війни. Покращення економічної ситуації в країні визначено одним із вагомих факторів компенсування втрат в економіці, спричинених повномасштабним загарбницьким вторгненням російських військ на територію України.

Для поствоєнного відновлення держави розроблено «План відновлення України» [11], який спрямовано на прискорення стійкого економічного зростання. Реалізацію плану забезпечуватимуть проекти Національної програми «Відновлення України», серед яких і проекти [11]:

- «Поліпшення бізнес-середовища» – проектом передбачено запуск програми зі стимулювання відкриття нового бізнесу (наприклад, фінансування для відкриття бізнесу тощо), лібералізації системи податків, створення стимулів для поширення підприємницької діяльності та пришвидшення економічного зростання;

- «Розвиток системи освіти» – проектом передбачено сприяння інноваційному підприємництву молоді.

Як показано в таблиці 1, з використанням факторного аналізу економічного контексту реалізації підприємницької діяльності у сфері освіти як виду підприємництва встановлено, що підприємництво в Україні є типовим явищем для різних періодів здійснення підприємницької діяльності, проте характеризується зміною мети та способів її досягнення стосовно кожного з періодів.

Таблиця 1

**Узагальнені дані факторного аналізу економічного контексту реалізації підприємництва в Україні (складено нами з використанням Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» [18], Промови Президента України «Аби ситуація в економіці покращилася...» [15] та проектів Національної програми «Відновлення України» [11])**

| Періоди реалізації підприємництва в Україні                               | Мета підприємницької діяльності                                  | Способи досягнення мети                                                                                                  |
|---------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Довоєнний період                                                          | Прагнути досягти сильної економіки з передовими інноваціями [18] | Створити для ведення господарської діяльності, по-перше, сприятливі умови, по-друге, прозору податкову систему [18]      |
| Період повномасштабного вторгнення російських військ на територію України | Компенсувати втрати в економіці [15]                             | Відновити роботу бізнесу [15]                                                                                            |
| Поствоєнний період                                                        | Прискорити стійке економічне зростання [11]                      | Реалізувати проекти Національної програми «Відновлення України» для стимулювання відкриття нового бізнесу, лібералізації |

|  |  |                                                                            |
|--|--|----------------------------------------------------------------------------|
|  |  | податкової системи, створення стимулів для підприємницької діяльності [11] |
|--|--|----------------------------------------------------------------------------|

Дані таблиці 1 підтверджують позитивний вплив економічного контексту на реалізацію підприємницької діяльності у сфері освіти загалом та початкової освіти зокрема.

*Факторний аналіз юридичного контексту реалізації підприємництва у сфері освіти* визначається Конституцією України [7] як первинним джерелом нормативного регулювання будь-яких суспільних відносин, у тому числі й у сфері підприємницької діяльності. Йдеться про статтю 42 Конституції України «Кожен має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом» [7], у якій урегульовано відсутність обмежень для здійснення підприємницької діяльності у сфері освіти. Додамо, що обмеження стосуються як депутатів, так і посадових, службових осіб, які працюють в органах державної влади та органах місцевого самоврядування.

Також статтею 42 Конституції України [7] утверджуються такі дії держави щодо підприємницької діяльності:

- забезпечення захисту конкуренції у цьому виді діяльності;
- недопуску монополістичності на ринку та зловживання цим становищем, з урахуванням видів і меж монополії, які визначено законом;
- недопуску неправомірного обмеження конкуренції та недобросовісної конкуренції;
- забезпечення права споживачів, контроль якості та безпечності продукції, послуг та/або робіт;
- сприяння діяльності споживачів, об'єднаних у громадські організації.

Юридичний контекст реалізації підприємництва у сфері освіти охоплює й чинну статтю 4 «Обмеження у здійсненні підприємницької діяльності» Закону України «Про підприємництво» [13], якою не урегульовано обмеження щодо здійснення підприємницької діяльності у сфері освіти загалом та початкової освіти зокрема.

Серед нормативно-правових актів до значущих щодо реалізації підприємництва у сфері освіти відносимо Господарський кодекс України [2], яким урегульовано господарську діяльність та господарські відносини суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва. Відповідно до статей Господарського кодексу України [2] унормовану господарську діяльність у цілому та у сфері освіти зокрема характеризує:

- можливість здійснення господарської діяльності з метою одержання прибутку та без цієї мети, тобто здійснення так званої некомерційної господарської діяльності (п. 2, ст. 3 «Господарська діяльність та господарські відносини» [2]);
- спрямованість господарської діяльності на виготовлення продукції, виконання робіт та/або надання послуг, які мають вартісну характеристику й ціну та їхню реалізацію (п. 1, ст. 3 «Господарська діяльність та господарські відносини» [2]);
- урегульованість спрямованості роботи підприємництва і на досягнення результатів з економічною та соціальною значущістю, і на одержання прибутку (п. 2, ст. 3 «Господарська діяльність та господарські відносини» [2]);
- утвердження правового визначення терміна «підприємництво» (п. 1, ст. 42 «Підприємництво як вид господарської діяльності» [2]);

- унормованість принципів підприємницької діяльності (п. 1, ст. 44 «Принципи підприємницької діяльності» [2]).

Варто додати, що статтею 197 «Операції, звільнені від оподаткування» Податкового кодексу [14] урегульовано звільнення навчальних закладів від сплати податків за постачання послуг із здобуття середньої освіти (першим рівнем здобуття якої є початкова освіта), якщо заклади мають ліцензію на постачання таких послуг. Звільнення від сплати податків також поширюється на постачання послуг з дистанційного навчання у тому разі, якщо мережа «Інтернет» використовується навчальними закладами лише як засіб комунікації між учителем та учнями (пункт 197.1.2., підпункт «в» [14]).

Статтями Закону України «Про електронну комерцію» [12] урегулюється підприємницька діяльність у сфері онлайн-освіти, яка реалізується за такими моделями, як [19]: 1) розміщення в мережі «Інтернет» відео-лекцій, вебінарів та надання платного доступу до розміщеного контенту; 2) взаємодія надавачів освітніх послуг з їх споживачами на платформах в мережі «Інтернет» з укладанням договорів про оплату наданих послуг; 3) надання платних послуг з дистанційної освіти, здобуття якої підтверджується відповідним документом про здобуття освіти; 4) залучення клієнтів до платних освітніх послуг, які надаються на певному ресурсі, платформі, якому передусе надання безкоштовного доступу до частини навчальних матеріалів.

Відповідно до Закону України «Про електронну комерцію» [12] урегулювання підприємницької діяльності у сфері онлайн-освіти включає:

- визначення послуг, які вважаються інформаційними електронними послугами (п. 9, ст. 3 «Визначення термінів» та п. 1, 2 ст. 4 «Інформаційні електронні послуги» [12]);

- свободу провадження цього виду господарської діяльності з використанням інформаційно-комунікаційних систем (ст. 5 «Основні принципи правового регулювання у сфері електронної комерції» [12]);

- урегульованість правових статусів продавця товарів, виконавця робіт, постачальника послуг в електронній комерції та їх покупця, замовника чи споживача (ст. 7 та 8 [12]);

- укладання електронного договору (оферти) (ст. 11. «Порядок укладання електронного договору» [12]);

- проведення розрахунків (ст. 13 «Розрахунки у сфері електронної комерції» [12]);

- захист персональних даних (ст. 14 «Захист персональних даних у сфері електронної комерції» [12]).

Як показано в таблиці 2, факторний аналіз юридичного контексту реалізації підприємництва підтверджує позитивний вплив юридичного контексту на реалізацію підприємницької діяльності у сфері освіти загалом та початкової освіти зокрема.

*Факторний аналіз особистісного контексту реалізації підприємництва у сфері освіти* здійснено нами з урахуванням того, що людину як «людський капітал» на ринку праці вчені [9] характеризують особистістю людини як суб'єкта економічного життя контекстом таких параметрів, як: домінуючі цінності й пізнавальні інтереси, ставлення до праці, способи поведінки в різних ситуаціях, орієнтованість на навчання впродовж життя.

Таблиця 2

**Чинна правова урегульованість реалізації підприємницької діяльності  
у сфері освіти (складено нами з використанням  
нормативно-правової бази [2; 7; 12; 13; 14])**

| <b>Назва документа /джерело</b>                   | <b>Спрямованість урегульованості</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |
|---------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Конституція України [7]                           | первинне джерело нормативного регулювання реалізації підприємництва у сфері освіти                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |
| Стаття 4 Закону України «Про підприємництво» [13] | відсутність обмежень щодо здійснення підприємницької діяльності у сфері освіти та в початковій школі зокрема                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |
| Господарський кодекс України [2]                  | урегульованість одночасної спрямованості підприємницької діяльності і на досягнення результатів (економічних, соціальних), і на одержання прибутку, унормованість принципів цього виду діяльності тощо                                                                                                                                                                                                        |
| Податковий кодекс України [14]                    | урегульованість звільнення від сплати податків за постачання послуг із здобуття середньої освіти (першим рівнем здобуття якої є початкова освіта) навчальних закладів, які мають ліцензію на постачання таких послуг; урегульованість звільнення від сплати податків за постачання послуг з дистанційного навчання закладів, які використовують мережу «Інтернет» лише для комунікації між учителем та учнями |
| Закон України «Про електронну комерцію» [12]      | урегульованість здійснення підприємницької діяльності у сфері онлайн-освіти                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |

Аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду визнання особистісного контексту реалізації підприємництва у сфері освіти виявив різні погляди вчених на компоненти, які характеризують особистість вчителя-підприємця. Так, у роботах вітчизняних вчених йдеться про: мотиви, бажання, прагнення як рушійні сили підприємницької діяльності вчителя [3]; внутрішню мотивацію до самореалізації, реалізації ідей, подолання труднощів, творчий пошук, прагнення вирішувати проблеми, а не уникати їх [1]; мотивацію до самореалізації, здатність до ініціативності, гнучкість мислення, відповідальність [17]; здатність до стратегічного мислення, ініціативність, організаційні здібності, мобільність, відповідальність, уміння приймати виважені рішення в умовах невизначеності [8]; фінансову грамотність, ініціативність, креативність, аналітичність мислення, здатність до стратегічного планування [10]; практичну кмітливість, ініціативність, здатність активно діяти та отримувати прибуток з найменшими витратами [16]; уміння продукувати бізнес-ідеї, розробляти бізнес-план, відкрити й легалізувати власний бізнес, досліджувати ринок для просування освітніх послуг, аналізувати й концептуалізувати власний досвід підприємницької діяльності [6].

Відповідно до зарубіжного досвіду, особистісний контекст реалізації підприємництва у сфері освіти включає: знання (знання сутності підприємництва та знання, які необхідні для започаткування нової справи та здійснення підприємницької діяльності) та вміння (розрізняти факти і міфи, здійснювати виважену оцінку ситуації,

знаходити нестандартні рішення, приймати рішення та діяти в умовах невизначеності, продукувати інноваційні ідеї, передбачати їхню перспективність, діяти з дотриманням етичних принципів та норм моралі; встановлювати контакти, вести переговори, укладати угоди) [24]; мотивацію до інноваційної діяльності, ризикованість, ініціативність, уміння (планувати, працювати в команді, приймати рішення), відповідальність за власні дії [21]; здатність перетворювати ідеї в цінності, що мають економічне, соціальне або культурне значення, здатність до командної роботи, прийняття рішень в умовах ризику, критичне мислення, креативність, цілеспрямованість, ініціативність, відповідальність [23]; впевненість, уміння працювати в команді, прагнення до самовдосконалення, багатозадачність, нестандартність мислення, лідерські якості, стресостійкість, активність, наполегливість [22].

Факторний аналіз особистісного контексту реалізації підприємництва у сфері початкової освіти виявив, що на здійснення підприємницької діяльності вчителем початкових класів позитивно впливає наявність:

- внутрішньої вмотивованості (вмотивованості до самореалізації в сфері освіти, практичної реалізації ідей удосконалення, модернізації освітніх процесів у початковій школі та до сприяння інноваційній освітній діяльності учителя початкових класів);
- знань (знання з фінансової грамотності, підприємництва, правової урегульованості процесів започаткування та здійснення підприємницької діяльності);
- умінь (здійснювати виважену оцінку освітньої ситуації, зовнішніх умов; досліджувати ринок для визначення затребуваних освітніх послуг, товарів чи робіт та подальшого їх просування; продукувати інноваційні ідеї та передбачати їхню перспективність, розробляти бізнес-план, відкривати й легалізувати власний бізнес, встановлювати контакти, вести переговори, укладати угоди; діяти з дотриманням етичних принципів та норм моралі; знаходити нестандартні виважені рішення в умовах невизначеності; аналізувати й концептуалізувати власний досвід підприємницької діяльності);
- здатностей (здатностей до: стратегічного планування; аналітичного нестандартного, критичного, гнучкого мислення; активних дій в умовах багатозадачності; перетворення ідей в цінність; переконання учасників освітнього процесу / співрозмовників / партнерів; ефективної роботи в команді);
- здібностей (лідерські, організаційні, управлінські);
- особистісних якостей (цілеспрямованість, ініціативність, наполегливість, розсудливість, відповідальність, стресостійкість, мобільність).

Отже, з використанням факторного аналізу підтверджено позитивний вплив економічного, юридичного та особистісного контекстів на реалізацію підприємницької діяльності у сфері освіти загалом та початкової освіти зокрема. Економічний контекст стосується орієнтованості на розвиток підприємницької діяльності відповідно до суспільних та економічних процесів, які вплинули на зміну мети підприємницької діяльності та способів її досягнення в довоєнний період, період повномасштабного вторгнення російських військ на територію України та в поствоєнний період. Позитивний вплив юридичного контексту на реалізацію підприємницької діяльності у сфері освіти спричинено чинними конституційними, законодавчими положеннями та положеннями нормативно-правових актів, які нормативно урегульовують здійснення підприємницької діяльності у сфері освіти. Особистісний контекст здійснення



підприємницької діяльності у сфері освіти позитивно впливає на її перебіг, коли вчитель початкових класів має внутрішню вмотивованість до здійснення цього виду діяльності, зокрема мотивацію до самореалізації у сфері освіти, до практичної реалізації ідей щодо вдосконалення, модернізації освітнього процесу в початковій школі та сприяння інноваційній освітній діяльності вчителя початкових класів. Також важливе значення для здійснення підприємницької діяльності має сформованість певних знань, умінь, навичок, здібностей та якостей особистості.

У подальших розвідках передбачено дослідження різновидів підприємницької діяльності, яку здійснюють сучасні учителі, навчаючи здобувачів початкової освіти.

### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білова Ю. В., Проценко О. В. Стратегії формування підприємницької компетентності у майбутніх педагогів. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2021. № 1(105). С. 249–256.
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003р. № 436-IV: Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №18, №19-20, №21-22, ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.
3. Дядін А. С. Дефініція категорії «підприємницька діяльність». *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі і послуг*. 2017. № 1. С. 62–72.
4. Кінах Н. В. Теоретико-методичні засади формування професійно-педагогічного підприємства учителя початкової школи в умовах неперервної освіти: дис. ... докт. пед. наук: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Луцьк. 2021, 556 с.
5. Кінах Н. В. Підприємницька активність як складова професійного розвитку вчителя початкової школи. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 2021. № 6(110). С. 275–286.
6. Кінах Н. В. Формування професійно-педагогічного підприємництва вчителя початкової школи як наукова проблема. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2021. № 1(105). С. 192–206.
7. Конституція України: Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, №30, ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
8. Мартинова Л. М. Підприємницька компетентність у професійній підготовці. *Педагогічні науки: зб. наук. пр.* Луганськ: ДЗ «Луганський нац. ун-т імені Тараса Шевченка». 2014. Вип. 3. С. 124–130.
9. Мієр Т., Голодюк Л. Суспільний, управлінський та освітній виміри феномена «людина – суб'єкт економічного життя» в умовах переходу інформаційного суспільства на новий рівень розвитку. *Contemporary Issues of Digital Economy and Society Contemporary Issues of Digital Economy and Society* : monograph 36. Publishing House of Katowice School of Technology, 2020. С. 170–176.
10. Назаренко Г. П., Узунов В. І. Формування підприємницької компетентності у педагогічній освіті. Харків: Основа, 2020. С. 24.
11. План відновлення України. URL: <https://recovery.gov.ua/> (дата звернення: 4.06.2025).
12. Про електронну комерцію: Закон України. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, №45, ст. 410. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-19#Text>
13. Про підприємництво: Закон України. Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР), 1991, №14, ст.168. (Закон втрачає чинність з 01.01.2004 року, крім статті 4, на підставі Кодексу №436-IV від 16.01.2003, ВВР, 2003, №18, №19-20, №21-22, ст. 144). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/698-12#Text>
14. Податковий кодекс України: Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, №13-14, №15-16, №17, ст. 112. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.
15. Промова Президента України «Аби ситуація в економіці покращилася, потрібно, щоб країна жила й працювала попри війну». Офіційне інтернетпредставництво президента України. URL: <https://www.president.gov.ua/news/abi-situaciya-vekonomici-pokrashilasyapotribno-shob-krayin-74389> (дата звернення: 7.06.2025).
16. Пронікова І. В. Виховання підприємливості та формування економічного мислення в учнів. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. 2016. № 13, С. 342–345.
17. Рудь М. Ю. Підприємницька компетентність: сутність та структурні компоненти. *Педагогіка і*

- психологія. 2021. № 1. С. 34–41.
18. Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України №5/2015 від 12 січня 2015 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Text>.
  19. Федосюк Ю. Освітня онлайн-діяльність. Правові та податкові аспекти. URL: <https://uba.ua/eng/news/7510>.
  20. EntreComp: The Entrepreneurship Competence Framework [Electronic resource] / European Commission. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2016. 60 p.
  21. European Centre for the Development of Vocational Training (Cedefop). Key Competences for Lifelong Learning: European Reference Framework. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2017.
  22. Rauch A., Frese M. Psychological approaches to entrepreneurial success: A general model and an overview of findings. *International Review of Industrial and Organizational Psychology*. 2000. № 15, P. 101–142.
  23. Shapero A., Sokol L. The Social Dimensions of Entrepreneurship. *Encyclopedia of Entrepreneurship*. New Jersey. 1982.
  24. World Economic Forum. Fostering Entrepreneurial Education and Learning. Geneva: World Economic Forum, 2009. 48 p.

### **REFERENCES**

1. Bilova, Yu. V., Protsenko, O. V. (2021). Stratehii formuvannia pidpriemnytskoi kompetentnosti u maibutnikh pedahohiv. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnologii*, 1(105), 249–256 [in Ukrainian].
2. Hospodarskyi kodeks Ukrainy. (2003). Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR), 2003, №18, №19-20, №21-22, st.144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> [in Ukrainian].
3. Diadin, A. S. (2017). Definiitsiia katehorii “pidpriemnytska diialnist”. *Ekonomichna stratehiia i perspektyvy rozvytku sfery torhivli i posluh*, 1, 62–72 [in Ukrainian].
4. Kinakh, N. V. (2021). Teoretyko-metodychni zasady formuvannia profesiino-pedahohichnoho pidpriemstva uchytelia pochatkovoi shkoly v umovakh neperervnoi osvity: dys. ... dokt. ped. nauk: 13.00.04 – teoriia i metodyka profesiinnoi osvity. Luts'k, 556 [in Ukrainian].
5. Kinakh, N. V. (2021). Pidpriemnytska aktyvnist yak skladova profesiinoho rozvytku vchytelia pochatkovoi shkoly. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnologii*, 6(110), 275–286 [in Ukrainian].
6. Kinakh, N. V. (2021). Formuvannia profesiino-pedahohichnoho pidpriemnytstva vchytelia pochatkovoi shkoly yak naukova problema. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnologii*, 1(105), 192–206 [in Ukrainian].
7. Konstytutsiia Ukrainy. (1996). Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR), №30, st. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].
8. Martynova, L. M. (2014). Pidpriemnytska kompetentnist u profesiinii pidhotovtsi. *Pedahohichni nauky: zb. nauk. pr. Luhansk : DZ “Luhanskyi nats. un-t imeni Tarasa Shevchenka”*, 3, 124–130 [in Ukrainian].
9. Miier, T., Holodiuk, L. (2020). Suspilnyi, upravlinskyi ta osvithni vymiry fenomena “liudyna – subiekt ekonomichnoho zhyttia” v umovakh perekhodu informatsiinoho suspilstva na novyi riven rozvytku. *Contemporary Issues of Digital Economy and Society Contemporary Issues of Digital Economy and Society*: monograph 36. Publishing House of Katowice School of Technology, 170–176 [in Ukrainian].
10. Nazarenko, H. P., Uzunov, V. I. (2020). Formuvannia pidpriemnytskoi kompetentnosti u pedahohichnii osviti. Kharkiv: Osnova [in Ukrainian].
11. Plan vidnovlennia Ukrainy. URL: <https://recovery.gov.ua/> (data zvernennia: 4.06.2025) [in Ukrainian].
12. Pro elektronnu komertsiiu: Zakon Ukrainy. (2015). Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR), №45, st.410. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-19#Text> [in Ukrainian].
13. Pro pidpriemnytstvo: Zakon Ukrainy. (1991). Vidomosti Verkhovnoi Rady URSR (VVR), № 14, st.168. (Zakon vtrachaie chynnist z 01.01.2004 roku, krim statii 4, na pidstavi Kodeksu № 436-IV vid 16.01.2003, VVR, 2003, №18, №19-20, №21-22, st.144). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/698-12#Text> [in Ukrainian].
14. Podatkovyi kodeks Ukrainy (2011). Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR), 2011, №13-14, №15-16, №17, st. 112. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> [in Ukrainian].

15. Promova Prezydenta Ukrainy: “Aby sytuatsiia v ekonomitsi pokrashchylasia, potribno, shchob kraina zhyla y pratsiuvala popry viinu”. Ofitsiine internetpredstavnytstvo prezydenta Ukrainy. URL: <https://www.president.gov.ua/news/abi-situaciya-vekonomici-pokrashilasyapotribno-shob-krayin-74389> (data zvernennia: 7.06.2025) [in Ukrainian].
16. Pronikova, I. V. (2016). Vychovannia pidpriemlyvosti ta formuvannia ekonomichnoho myslennia v uchniv. *Visnyk Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu*, 13, 342–345 [in Ukrainian].
17. Rud, M. Yu. (2021). Pidpriemnytska kompetentnist: sutnist ta strukturni komponenty. *Pedahohika i psykholohiia*, 1, 34–41 [in Ukrainian].
18. Stratehiia staloho rozvytku “Ukraina – 2020” (2015). Ukaz Prezydenta Ukrainy №5/2015 vid 12 sichnia 2015 roku. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Text> [in Ukrainian].
19. Fedosiuk, Yu. Osvitnia onlain-diialnist. Pravovi ta podatkovyi aspekty. URL: <https://uba.ua/eng/news/7510> (data zvernennia: 23.05.2025) [in Ukrainian].
20. EntreComp: The Entrepreneurship Competence Framework (2016). European Commission. Luxembourg : Publications Office of the European Union, 60 [in Ukrainian].
21. European Centre for the Development of Vocational Training (Cedefop) (2017). Key Competences for Lifelong Learning: European Reference Framework. Luxembourg: Publications Office of the European Union. [in Ukrainian].
22. Rauch, A., & Frese, M. (2000). Psychological approaches to entrepreneurial success: A general model and an overview of findings. *International Review of Industrial and Organizational Psychology*, 15, 101–142 [in Ukrainian].
23. Shapero, A., & Sokol, L. (1982). The Social Dimensions of Entrepreneurship. Encyclopedia of Entrepreneurship. New Jersey [in Ukrainian].
24. World Economic Forum (2009). Fostering Entrepreneurial Education and Learning. – Geneva: World Economic Forum, 48 [in Ukrainian].